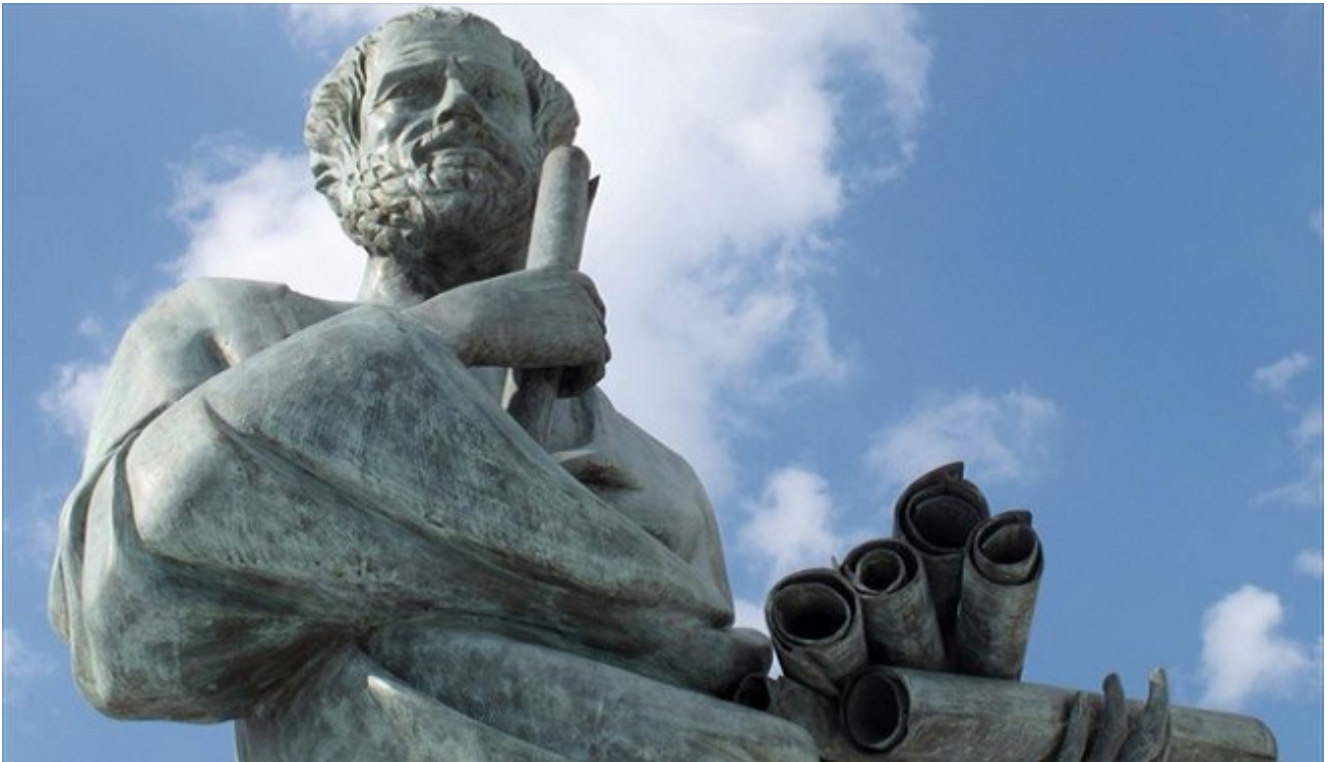

Οι μορφές κοινωνικής οργάνωσης και τα χαρακτηριστικά τους κατά τον Αριστοτέλη

Πολιτισμός / Δοκίμια / Πολιτισμός

Μιχάλης Κουτσός, Φιλολόγος - Συγγραφέας

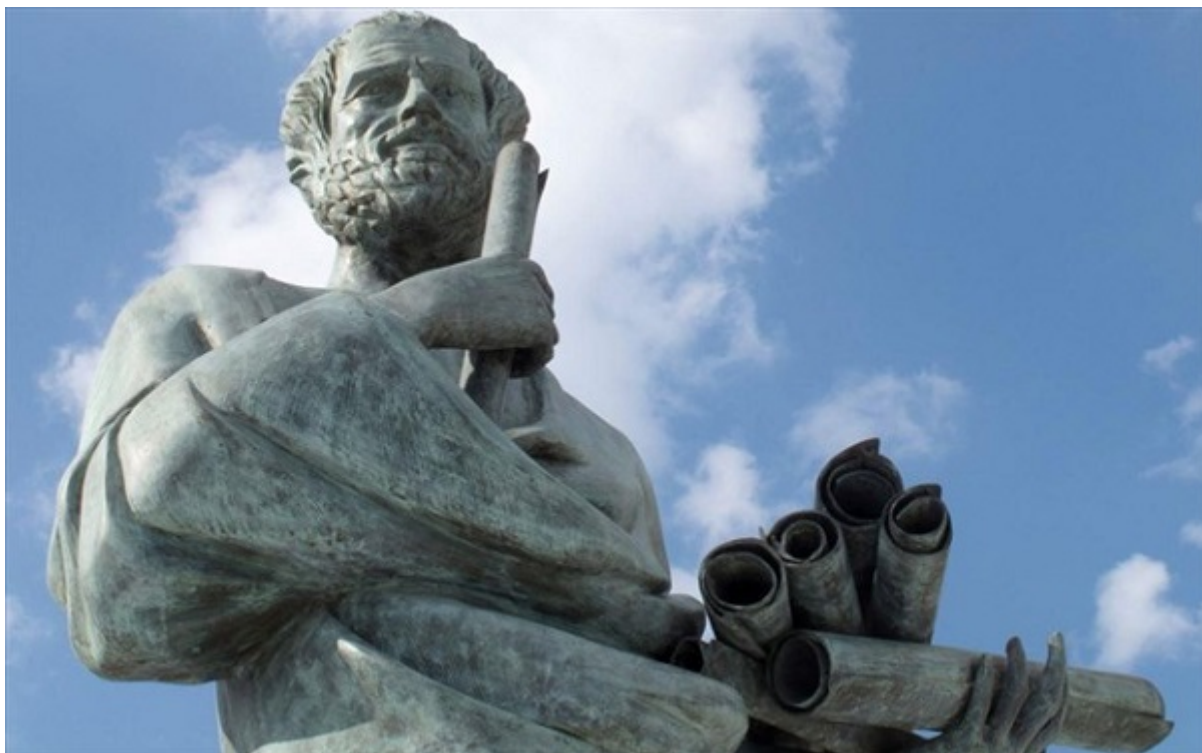
Προηγούμενη δημοσίευση: <http://www.pemptousia.gr/?p=340610>

Τρεις είναι οι μορφές κοινωνικής οργάνωσης κατά τον Αριστοτέλη:

Η οικογένεια (οίκος), που οφείλει την αιτία της δημιουργίας της στο ένστικτο της αναπαραγωγής και στο ένστικτο της αυτοσυντήρησης και έχει ως σκοπό τη συνέχιση του είδους και την ικανοποίηση των καθημερινών βιοτικών αναγκών, όπως για παράδειγμα της τροφής, της ενδυμασίας, της κατοικίας, της προστασίας των μελών της κλπ.

Το χωριό (η κώμη), που δεν είναι κάτι διαφορετικό παρά μια φυσική ανάπτυξη της οικογένειας και σχηματίζεται για την ικανοποίηση αναγκών που υπερβαίνουν τις καθημερινές ανάγκες, οι οποίες, αν και δεν κατονομάζονται, μπορούμε να φανταστούμε τον

μεγαλύτερο καταμερισμό της εργασίας και επομένως την ικανοποίηση μεγαλύτερου φάσματος αναγκών, όπως η προστασία από επιθέσεις άλλων ανθρώπων ή ζώων, αλλά και άλλων πνευματικών αναγκών, όπως λατρευτικών χωρίς όμως τυπικό λατρείας, ή δικαιοσύνης χωρίς μηχανισμό απόδοσης δικαιοσύνης.

Η πόλη η οποία είναι το τέλος των δύο προηγούμενων κοινωνιών, δηλαδή η ολοκλήρωσή τους, η οποία χαρακτηρίζεται από την αυτάρκεια, δηλαδή τη δυνατότητα εξασφάλισης όχι μόνο των βιοτικών αλλά και των πνευματικών αναγκών στην πλήρη τους μορφή, γι' αυτό και η πόλη, υποστηρίζει ο Αριστοτέλης, δε δημιουργήθηκε για να εξασφαλίζει μόνο το «ζήν», δηλαδή τη βιολογική ζωή, αλλά και το «ευ ζην», δηλαδή την ανώτερη πνευματική ζωή.

Προορισμός του ανθρώπου κατά τον Αριστοτέλη είναι η «τελείωση», να φτάσει δηλαδή στην ολοκλήρωση. Γι' αυτό επικαλείται την «τελειότητα» δηλαδή την ολοκλήρωση της φύσης. Η φύση είναι **τέλεια**, διότι από μόνη της φτάνει στο **τέλος**, στην ολοκλήρωσή της, αφού πάρει την τελική της μορφή ύστερα από τη φυσική της εξέλιξη. Έτσι δεν μπορούμε να πούμε τέλεια φύση ένα σπόρο, ένα βλασταράκι, αφού δεν έφτασαν στην τελική τους μορφή, αλλά ένα

δέντρο που με τα την ανθοφορία φέρνει και καρπούς και έτσι ολοκληρώνει το φυσικό του κύκλο. Αλλά και από την άλλη τίποτα στην φύση δεν έχει γίνει χωρίς λόγο και χωρίς σκοπό, ούτε τα άγρια θηρία και δηλητηριώδη φίδια, γιατί όλα αποτελούν κρίκοι της τροφικής αλυσίδας και το ένα έχει ανάγκη και στηρίζεται στο άλλο μέσα στο οικολογικό σύστημα του πλανήτη μας και γι' αυτό οποιαδήποτε διάσπαση αυτής της αλυσίδας προκαλεί καταστροφή.

Η ολοκλήρωση όμως του ανθρώπου δεν είναι μόνο βιολογική αλλά και πνευματική, πράγμα που συντελείται με την διεργασία που γίνεται μέσα στην πόλη. Εφόσον η πόλη, που είναι μια φυσική οντότητα, είναι μια τέλεια κοινωνία με απόλυτη αυτάρκεια, οργανωμένη με τους θεσμούς και τα συστήματα διοίκησης, αποτελείται από ανθρώπους, που είναι τα μέρη του ευρύτερου συνόλου της πόλης, είναι πολιτική, πολιτικό ζώο είναι και ο άνθρωπος που συμμετέχει και λειτουργεί μέσα σε αυτό το οργανωμένο πολιτικό σύστημα.

Η πόλη φυσική κοινωνία

Ποια λοιπόν είναι η διεργασία που συντελείται μέσα στην πόλη, ποια χαρακτηριστικά πρέπει να έχει και από ποια εξουσία πρέπει να κυβερνιέται και πώς λοιπόν ο Αριστοτέλης θεωρεί την πόλη μια φυσική κοινωνία; Ο Αριστοτέλης στο σημείο αυτό του αποσπάσματος αρχίζει και τελειώνει με τον ίδιο τρόπο σχηματίζοντας κύκλο στην σκέψη του ή καλύτερα αρχίζει με την αποδεικτέα πρόταση και αφού την αποδείξει με τρεις συλλογισμούς - επιχειρήματα, τα οποία διατυπώνει βραχυλογικά ως ενθυμήματα, καταλήγει στο ίδιο συμπέρασμα. Οι συλλογισμοί αυτοί στην πλήρη τους μορφή είναι οι εξής:

1. Η οικογένεια και η κώμη είναι φυσικές κοινωνίες. Η πόλη αποτελείται από αυτές τις φυσικές κοινωνίες

Άρα, η πόλη είναι και αυτή φυσική κοινωνία ή βραχυλογικά, ως ενθύμημα, η πόλη είναι φυσική κοινωνία, όπως και οι κοινωνίες από

τις οποίες αποτελείται.

2. Η φύση κάθε πράγματος είναι το τέλος, η τελείωση, η ολοκλήρωσή του. Η πόλη είναι τέλος, δηλαδή ολοκλήρωση των δύο πρώτων φυσικών κοινωνιών. Άρα, η πόλη είναι φυσική οντότητα ή βραχυλογικά, ως ενθύμημα, η πόλη είναι φυσική ως τέλος, δηλαδή ολοκλήρωση των πρώτων κοινωνιών.

3. Η αυτάρκεια ως τελικός λόγος της φύσης, ως τέλος δηλαδή και ολοκλήρωση, είναι κάτι το έξοχο. Η πόλη έχει αυτάρκεια και επομένως είναι κάτι το έξοχο. Άρα, η πόλη με την αυτάρκειά της είναι μια φυσική οντότητα.

Ο στόχος της πόλης

Ο Αριστοτέλης θεωρεί την πόλη ως μια κοινωνία που έχει ως στόχο της το αγαθό, το καλό. Το αλάνθαστο κοινωνικό αίσθημα, που στηρίζεται στη λογική, δεν μπορεί να μην επιδιώκει το καλό, το ωφέλιμο, το συμφέρον. Μπορεί μερικοί άνθρωποι να θέλουν το κακό, αλλά οι άνθρωποι στο σύνολό τους δεν μπορεί να μη θέλουν και να μη επιδιώκουν το καλό. Αυτό ο Αριστοτέλης το θεωρεί δεδομένο. Ποιο είναι λοιπόν το κυριότερο από όλα τα αγαθά που οδηγεί στην ευδαιμονία, η οποία αποτελεί το στόχο και της κοινωνίας και του ανθρώπου; Το πιο σημαντικό στη ζωή είναι η αρετή, όπως υποστήριξε ο Αριστοτέλης στα Ηθικά Νικομάχεια, γιατί αυτή οδηγεί στην ευδαιμονία και στην ευτυχία του ανθρώπου. Αυτός είναι ή τουλάχιστον πρέπει να είναι ο στόχος και της πολιτείας και κατ'επέκταση και όλων των πολιτών. Αυτό είναι το συμφέρον και της πόλης και των ιδιωτών και προς αυτήν την κατεύθυνση πρέπει να προσανατολίζονται όλες τους τις δραστηριότητες.

Ατομικό και κοινωνικό συμφέρον

Για να γίνουν όμως όλα αυτά χρειάζεται ο άνθρωπος να βάζει το κοινωνικό συμφέρον πιο πάνω από το ατομικό. Όταν λέμε ατομικό συμφέρον, συνήθως εννοούμε το κακώς εννοούμενο ατομικό συμφέρον, το οποίο εξασφαλίζεται με την εκμετάλλευση, την αδικία,

την παρανομία. Το καλώς όμως εννοούμενο ατομικό συμφέρον, το συμφέρον που επιδιώκουμε με όλα τα νόμιμα μέσα, είναι όχι μόνο δικαίωμά μας αλλά και υποχρέωσή μας να το υπερασπιστούμε. Θα ήταν λάθος όμως να νομίζουμε ότι το ατομικό συμφέρον εξυπηρετείται μόνο από το ίδιο το άτομο και όχι και από την κοινωνία. Θα μπορούσαμε μάλιστα να ισχυριστούμε ότι το ατομικό συμφέρον εξυπηρετείται καλύτερα μέσω του κοινωνικού συμφέροντος. Για παράδειγμα, ποιο άτομο θα μπορούσε να εξασφαλίσει για τον εαυτό του ένα λιμάνι, ένα αεροδρόμιο, ένα σχολείο, ένα νοσοκομείο κλπ., ενώ το κράτος με τη φορολογία που επιβάλλει, αν κάνει σωστή διαχείριση, μπορεί όλα αυτά να τα εξασφαλίσει προς όφελος όλων των πολιτών.

Το ατομικό συμφέρον είναι συνδεδεμένο με το ένστικτο της αυτοσυντήρησης. Και επειδή το ένστικτο της αυτοσυντήρησης δεν το αποχωρίζεται ποτέ ο άνθρωπος, γι' αυτό και το ατομικό συμφέρον θα συνοδεύει πάντα τον άνθρωπο, αλλά ο άνθρωπος με την λογική που διαθέτει θα πρέπει να υποτάσσει το ατομικό στο γενικό και κοινωνικό συμφέρον, διότι με αυτόν τον τρόπο εξασφαλίζει πολύ περισσότερα. Αυτό εξάλλου σημαίνει κοινωνία, όπου το άτομο φεύγει από την ατομικότητά του και πηγαίνει να συναντήσει τον άλλο άνθρωπο, για να κοινωνήσει και να επικοινωνήσει μαζί του. Τότε παύει να ενεργεί ατομικά ως άτομο και ενεργεί ως πρόσωπο, που αποτελεί το αποδεκτό μέλος της κοινωνίας.

(Συνεχίζεται)

<https://bit.ly/3K0Xc34>